

Vladyslav Shyshkin, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor
Institute for Demography and Life Quality Problems
of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-552-5-14>

POVERTY AND MATERIAL DEPRIVATION IN UKRAINE AND EU COUNTRIES

БІДНІСТЬ ТА МАТЕРІАЛЬНА ДЕПРИВАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Починаючи з 2020 року якість життя населення України суттєво погіршилася внаслідок, спочатку пандемії вірусу COVID-19 потім повномасштабної війни з росією. Під час пандемії державні дослідження умов життя домогосподарств не призупинялися та, відповідно, дослідження її впливу ґрунтувалися на об'єктивних даних [1]. Починаючи з 2022 року ці дослідження було призупинено, після чого всі дослідження щодо якості життя та його основних аспектів базувалися, або на оцінках з різних джерел [2] або на моделюванні окремих процесів [3]. Відповідно відчувалася нестача необхідних даних, що об'єктивно оцінити зміни якості життя населення. Для ліквідації цих прогалин було проведено обстеження соціально-економічного стану домогосподарств (ОСЕСД) [8]. Це дало можливість ґрунтовно оцінити, як вплинула війна на якість життя населення, в першу чергу на бідність та матеріальну депривацію [4].

Більшість досліджень не мало за мету оцінити, як в умовах повномасштабної війни Україна виглядає на тлі країн Європи. По-перше це було викликано тим, що існують певні методичні розбіжності у розрахунку показників, по-друге дослідники вважають, що важливіше оцінити зміни у порівнянні з довоєнним станом. На нашу думку динамічні порівняння мають доповнюватися просторовими. Для цього було застосовано показники глибокої матеріальної та соціальної депривації та монетарний показник бідності.

Глибока матеріальна та соціальна депривація за методологією EU-SILC – це наявність сімох з 13 ознак у домогосподарств [5]. За даними ОСЕСД 2023 року, в Україні частка таких складала 51,6%,

тобто більше ніж половина домогосподарств перебувала у стані глибокої депривації. Середнє значення по 27 країнах ЄС становило всього 7,6%. При цьому 19 країн мали показник нижчий за середнє значення, Найменш частка деприйованих домогосподарств була зафіксована у Словенії – 2,0%, Швейцарії – 2,4%, Естонії – 2,5% та Швеції – 2,5% (рис. 1).

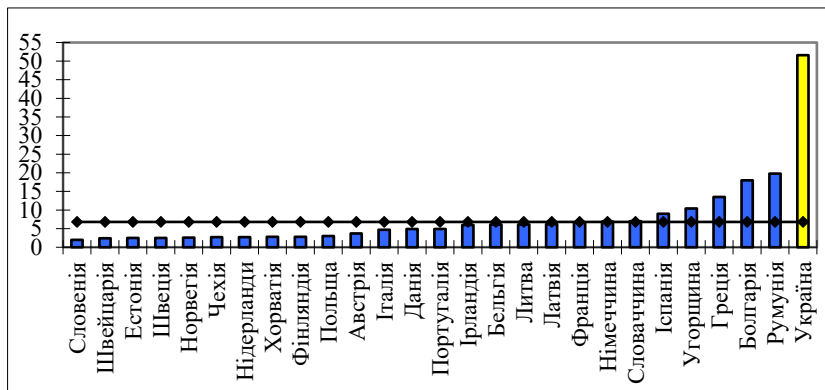
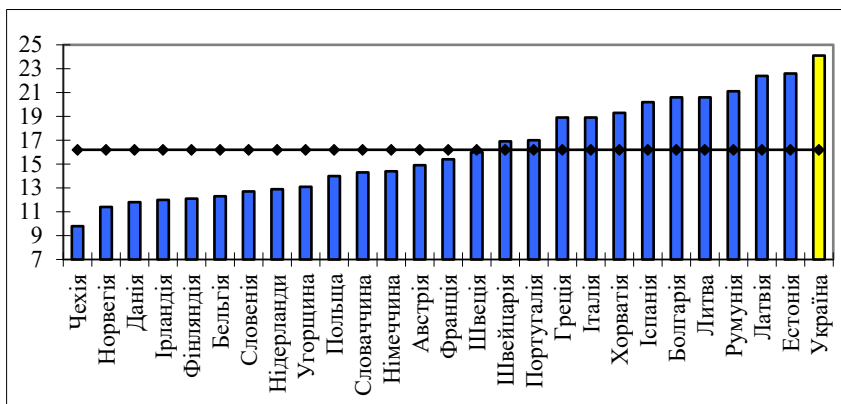

Рис. 1. Рівень глибокої матеріальної та соціальної депривації домогосподарств по країнах ЄС, Україні та в середньому по 27 країнах ЄС, 2023 рік, %

Джерело: за даними Євростату [5] та ОЕСД

Найвищі показники глибокої депривації у 2023 році було зафіксовано в Румунії (19,8%), Болгарії (18,0%), Греції (13,5%) та Угорщині (10,4%). Відповідно, глибока депривація домогосподарств в Україні у 2,6 рази перевищує значення найгіршої країни ЄС за цим індикатором. Необхідно зауважити, що немає довоєнних оцінок за цим показником, але враховуючи, як зросли інші показники матеріальної деривації у 2023 році, вплив війни безперечний.

Рівень монетарної бідності за критерієм ЄС (домогосподарства, які мають доходи нижче 60% медіани загальних доходів усіх домогосподарств) [6], в середньому по 27 країнах ЄС у 2023 році становив – 16,2%, тобто майже кожне шосте домогосподарство у країнах ЄС перебувало за межею монетарної бідності. Найнижчі значення було зафіксовано у Чехії – 9,8%, Норвегії – 11,4% та Данії – 11,8%. Більше половини (15 з 27) країн мали показник нижчий за середній по регіону (рис. 2).

**Рис. 2. Рівень монетарної бідності
за критерієм 60% медіани доходів, по країнах ЄС, Україні
та в середньому по 27 країнах ЄС, 2023 рік, %**

Джерело: за даними Євростату [7] та ОЕСД

Найвищі показники монетарної бідності за критерієм ЄС було зафіксовано у 2023 році в Естонії (22,6%), Латвії (22,4%), Румунії (21,1%) та Литві (20,6%). Відповідно, монетарна бідність за критерієм ЄС в Україні становила – 24,1%, що майже у 1,5 рази перевищувала середній рівень 27 країн ЄС за цим показником. Необхідно зауважити, що у 2021 році рівень монетарної бідності в Україні за критерієм ЄС дорівнював лише 12,5%, що було набагато нижче ніж в середньому по 27 країнам ЄС – 16,8%, та взагалі поступалося лише: Чехії – 8,6%, Фінляндії – 10,8%, Словенії – 11,7%, Данії та Словаччині – 12,3%.

Отже повномасштабна війна значно погіршила ситуацію, як з матеріальною депривацією, так і з монетарною бідністю, у динамічному та просторовому вимірах на тлі держав ЄС.

Література:

1. Лібанова Е.М., Черенько Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Реут А.Г., Когатко Ю.Л., Заяць В.С., Клименко Ю.А., Черніченко В.В., Васильєва О.А., Крикун О.І. Бідність та нерівність в Україні під впливом COVID-19: підходи до оцінювання. Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та пробл. якос. жит. НАН України. Київ, 2024.
2. Черенько Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Реут А.Г., Крикун О.І., Когатко Ю.Л., Заяць В.С., Клименко Ю.А. Якість життя населення України та перші наслідки війни. Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи. Київ, 2023.

3. Черенько Л., Саріогло В., Сітнікова Н. Дитяча бідність: вплив війни на стан домогосподарств з дітьми. Представництво Дитячого Фонду ООН в Україні та Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи. Київ, 2023.
4. Когатько Ю., Полякова С. Бідність в Україні основні зміни в роки пандемії COVID-19 та повномасштабної війни з рф. *Актуальні проблеми економіки*. № 10(280). С. 161–179.
5. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mdspd13/default/table?lang=en&category=livcon.ilc.ilc_md.ilc_mdspd (дата звернення: 25.03.2025).
6. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Relative_median_at-risk-of-poverty_gap (дата звернення: 25.03.2025).
7. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li03/default/table?lang=en&category=livcon.ilc.ilc_ip.ilc_li (дата звернення: 25.03.2025).
8. Обстеження соціально-економічного стану домогосподарств. Недержавне обстеження, проведене у грудні 2023 року – лютому 2024 року за технічної підтримки Дитячого фонду ООН (UNICEF) та під координацією Міністерства соціальної політики України.